

Sygn. akt V CSK 555/18

POSTANOWIENIE

Dnia 11 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku Syndyka masy upadłości M. S. prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą Firma Handlowa M. w T. przy uczestnictwie N. S.A. w W., N. Sp. z o.o. w W. (poprzednio N. Kancelaria (...) Sp. z o.o. w W.) i F. S.A. w P. o wpis do rejestru zastawów, na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 września 2019 r., na skutek skargi kasacyjnej uczestnika N. Sp. z o.o. w W. od postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 12 marca 2018 r., sygn. akt XIX Ga (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od uczestnika N. Sp. z o.o. w W. na rzecz uczestnika F. S.A. w P. kwotę 600 (sześćset) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestnika N. sp. z o.o. w W. od postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 12 marca 2018 r., sygn. akt XIX Ga [...]Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność

postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Skarżący zarzucił: 1) naruszenie prawa procesowego, tj. art. 410 § 1 k.p.c. w zw. z art. 407 § 1 k.p.c., art. 13 § 2 k.p.c. i art. 524 § 2 k.p.c. przez uznanie, iż skarga o wznowienie postępowania uczestnika F. sp. z o.o. z dnia 30 stycznia 2015 r. została złożona w terminie, w sytuacji gdy skarga ta została złożona w dniu 4 lutego 2015 r. z przekroczeniem trzymiesięcznego terminu liczonego od dnia dowiedzenia się o podstawie wznowienia, co nastąpiło w dniu 30 stycznia 2014 r., tj. w dniu kiedy wnoszący skargę uczestnik otrzymał pismo spółki N. S.A. z dnia 27 stycznia 2014 r. informujące o ustanowieniu prawa zastawu rejestrowego i wzywające do zwolnienia spod egzekucji wierzytelności; 2) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 3 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (jedn. tekst: Dz. U. z 2018 r., poz. 2017; dalej: „u.r.z.z.r.”) w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że oznaczenie wierzytelności dokonane przez strony umowy zastawu rejestrowego przez wskazanie określonej

na konkretny dzień (zawarcia umowy zastawu) wysokości wierzytelności, które przysługiwały zastawnikowi wobec zastawcy, nie spełnia wymogu określenia „wierzytelności zabezpieczonej zastawem”, tj. dokonanie wykładni oświadczeń woli złożonych przez strony bez uwzględnienia okoliczności w jakich oświadczenia woli zostały złożone, bez uwzględnienia zgodnego zamiaru stron i celu umowy; art. 3 ust. 2 pkt 3 w zw. z art. 7 ust. 2 pkt 3 u.r.z.z.r. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. przez przyjęcie, że oznaczenie przedmiotu zastawu rejestrowego przez wskazanie, że przedmiotem zastawu jest zbiór wierzytelności lub praw stanowiących całość gospodarczą chociażby jego skład był zmienny w postaci należności zastawcy o określonej kwocie podanej w umowie, ustalonej na podstawie bilansu zastawcy na konkretny dzień, a także wskazanie, że dłużnikami zastawionych wierzytelności pozostają dłużnicy określonej kategorii, nie spełnia wymogu określenia „przedmiotu zastawu”; art. 40 ust. 3 u.r.z.z.r. w zw. z art. 58 § 3 k.c., przez odmowę wpisu zastawu do rejestru zastawów z naruszeniem przesłanki oddalenia wniosku o wpis do rejestru, tj. mimo braku „oczywistego naruszenia prawa”.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały spełnione.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie

to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej skarżący upatruje w przyjęciu skargi uczestnika F. S.A. o wznowienie postępowania, pomimo że nie została złożona w terminie.

Wbrew stanowisku skarżącego nie może być mowy o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Po pierwsze, obecna skarga o wznowienie została wniesiona nie w dniu 4 lutego 2015 r., lecz w dniu 2 lutego 2015 r. (k. 349/2; art. 165 § 2 k.p.c.). Po drugie, termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania przez uczestnika F. S.A. rozpoczął bieg od dnia 19 stycznia 2015 r., czyli od dnia postanowienia Sądu Okręgowego w K., w którym uznano, że skarżący nie był w stanie dochować terminu do wniesienia skargi na orzeczenie Referendarza sądowego z dnia 24 grudnia 2013 r. i dlatego rozpoznana postanowieniem Sądu Rejonowego w K. z dnia 7 marca 2014 r. skarga na orzeczenie Referendarza nie była przedmiotem merytorycznej oceny. Wniesiona w dniu 25 marca 2014 r. (k. 113) wraz z apelacją przez uczestnika skarga o wznowienie postępowania została odrzucona postanowieniem Sądu Rejonowego w K. z dnia 29 września 2014 r. jako niedopuszczalna, gdyż Sąd uznał, że została wniesiona przed uprawomocnieniem się postanowienia co do istoty sprawy, skoro postanowienie Sądu Rejonowego utrzymujące w mocy postanowienie Referendarza sądowego zostało zaskarżone przez uczestnika apelacją (k. 208). W wyniku rozpoznania apelacji uczestnika od postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 7 marca 2014 r., Sąd Okręgowy w K. w powołanym postanowieniu z dnia 19 stycznia 2015 r. uznał, że skarga na orzeczenie Referendarza sądowego nie została przez uczestnika F. S.A. złożona w terminie i tym samym w postępowaniu apelacyjnym nie były przedmiotem oceny i badania merytoryczne zarzuty zawarte w apelacji tego uczestnika, a także wskazał, że uczestnik może wystąpić ze skargą o wznowienie postępowania (k. 279). W konsekwencji, dopiero od 19 stycznia 2015 r. uczestnik F. S.A. mógł skutecznie wystąpić ze skargą o wznowienie postępowania. Okoliczność, że już w marcu 2014 r., a zatem w terminie wynikającym z art. 524 k.p.c. w zw. z art. 407 k.p.c., uczestnik wniósł skargę o wznowienie postępowania, która została

odrzucona - jako przedwczesna z uwagi na złożenie apelacji i przyjęcie przez sąd pierwszeństwa postępowania apelacyjnego, które, co oczywiste, z formalnego punktu widzenia wyklucza wniesienie skargi przed prawomocnym zakończeniem sprawy - dowodzi dochowania przez uczestnika należytej staranności.

Występowania istotnego zagadnienia prawnego skarżący upatruje w konieczności wyjaśnienia, czy: 1) oznaczenie wierzytelności w sposób dokonany przez strony umowy zastawu rejestrowego przez wskazanie określonej na konkretny dzień (zawarcia umowy zastawu) wysokości wierzytelności, które przysługiwały zastawnikowi wobec zastawcy, spełnia wymóg „określenia wierzytelności zabezpieczonej zastawem” w rozumieniu art. 3 ust. 2 pkt 4 u.r.z.z.r., czy też konieczne jest, jak wskazał Sąd w zaskarżonym orzeczeniu, podanie rodzaju wierzytelności i daty zawarcia umowy, z której wierzytelność wynika, nawet w sytuacji, gdy strony w umowie zastawu podają wprost kwotę wierzytelności zabezpieczonej zastawem oraz czy ewentualne uchybienia tego rodzaju w określeniu wierzytelności zabezpieczonej zastawem stanowią „oczywiste naruszenie prawa” w rozumieniu art. 40 ust. 3 u.r.z.z.r. dające podstawę do oddalenia wniosku o wpis; 2) czy oznaczenie przedmiotu zastawu dokonane przez strony umowy zastawu rejestrowego przez wskazanie, że przedmiotem zastawu jest zbiór wierzytelności lub praw stanowiących całość gospodarczą chociażby jego skład był zmienny w postaci należności zastawcy na konkretny dzień, a także wskazanie konkretnej kategorii dłużników zastawionych wierzytelności, spełnia wymóg „określenia przedmiotu zastawu” w rozumieniu art. 3 ust. 2 pkt 3 w zw. z art. 7 ust. 2 pkt 3 u.r.z.z.r. oraz czy ewentualne uchybienia tego rodzaju w określeniu przedmiotu zastawu stanowią „oczywiste naruszenie prawa” w rozumieniu art. 40 ust. 3 u.r.z.z.r., dające podstawę do oddalenia wniosku o wpis.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r.,

II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, Nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Przedstawione przez skarżącego zagadnienie nie spełnia przymiotu istotności w powyższym rozumieniu, gdyż nie uwzględnia jednoznacznej treści powołanych przepisów w odniesieniu do treści umowy zastawniczej, która była podstawą wniosku o dokonanie wpisu. Przede wszystkim, w umowie zastawniczej nie została zindywidualizowana w sposób ustawowy zabezpieczona wierzytelność. W istocie więc skarżący formułując powyższe zagadnienie zmierza do uzupełnienia umowy zastawniczej z pominięciem wymogu pisemności zastrzeżonego pod rygorem nieważności.

Wskazanie w art. 40 ust. 3 u.r.z.z.r., iż podstawą oddalenia wniosku o wpis jest oczywiste naruszenie prawa, wskazuje, iż kognicja sądu nie ogranicza się do samej funkcji rejestracyjnej. Postępowanie o wpis zastawu rejestrowego jest podobne do postępowania wieczysto-księgowego, na gruncie którego wyjaśniono już, że kontroli sądu podlega również skuteczność materialno-prawna czynności prawnej, która stanowi podstawę wpisu (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 1955 r., II CO 116/54, OSN 1956, nr 1, poz. 15; z dnia 11 czerwca 2008 r., V CSK 17/08, nie publ.; z dnia 7 grudnia 2011 r., II CSK 604/10, nie publ.). Wynika to ze szczególnej roli sądu w przeciwdziałaniu dokonywania wpisów sprzecznych z rzeczywistym stanem rzeczy. Księgi wieczyste są publicznym rejestrem praw dotyczących nieruchomości i dlatego ich funkcje muszą być rozpatrywane z punktu widzenia interesu publicznego, a jest nim zasada bezpieczeństwa obrotu prawnego. Nie znajduje uzasadnienia ograniczenie roli sądu w postępowaniu o wpis w księdze wieczystej do organu rejestrowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2011 r., IV CSK 123/11, nie publ.).

Zgodnie z art. 39 ust. 1 zd. 2 u.r.z.z.r. do wniosku o wpis należy dołączyć umowę zastawniczą, która stosownie do art. 3 ust. 1 tej ustawy powinna być zawarta na piśmie pod rygorem nieważności oraz powinna określać m.in. przedmiot zastawu w sposób odpowiadający jego właściwościom (art. 3 ust. 2 pkt 3) oraz wierzytelność zabezpieczoną zastawem przez oznaczenie stosunku prawnego,

z którego ta wierzytelność wynika lub może wynikać, oraz najwyższej sumy zabezpieczenia (art. 3 ust. 2 pkt 4).

Zważywszy na wymóg zawarcia umowy zastawniczej w formie pisemnej pod rygorem nieważności oraz ustawowo wymienione obligatoryjne elementy umowy zastawniczej, brak któregokolwiek z nich w pisemnej umowie, skutkuje sankcją nieważności umowy. Z art. 3 ust. 2 pkt 4 u.r.z.z.r. jednoznacznie wynika, że określenie wierzytelności zabezpieczonej zastawem następuje przez oznaczenie stosunku prawnego, z którego ta wierzytelność wynika lub może wynikać oraz przez podanie najwyższej sumy zabezpieczenia; oba elementy, w postaci oznaczenia stosunku prawnego, z którego wynika wierzytelność oraz wskazania najwyższej sumy zabezpieczenia, muszą być spełnione koniunkcyjnie. Oznaczenie najwyższej sumy zabezpieczenia nie jest identyczne z oznaczeniem stosunku prawnego, z którego wynika lub może wynikać wierzytelność.

Obowiązek dołączenia do wniosku o wpis umowy zastawniczej implikuje konieczność zbadania przez sąd rejestrowy, w ramach sformalizowanej kognicji określonej w art. 40 ust. 3 u.r.z.z.r., m.in. obligatoryjnych elementów umowy zastawniczej, a tym samym jej ważności; wszak jest to dokument, który stanowi podstawę wpisu. Umowa zastawnicza, która nie zawiera obligatoryjnego elementu jest nieważna, a nieważność takiej umowy stanowi oczywiste naruszenie prawa (art. 40 ust. 3 u.z.r.r.z.).

Zgodnie z art. 40 ust. 3 rozpoznając wniosek o wpis, sąd bada jedynie treść i formę wniosku oraz dokumentów stanowiących podstawę wpisu w zakresie danych podlegających wpisowi. Sąd oddala wniosek o wpis, jeżeli treść dokumentów stanowiących jego podstawę oczywiście narusza prawo. Zatem w postępowaniu rejestrowym, podobnie jak w postępowaniu wieczysto-księgowym obowiązują zasady formalizmu i wyłączności pisemności postępowania. Wyłączona jest możliwość prowadzenia dowodów osobowych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2004 r., II CK 265/04, nie publ.; z dnia 12 kwietnia 2013 r., IV CSK 515/12, nie publ.).

W umowie zastawniczej z dnia 16 października 2013 r. nie określono z jakiego stosunku prawnego wynika zabezpieczana wierzytelność: „w związku

z faktem, że zastawnikowi przysługują względem zastawcy wierzytelności pieniężne w wysokości 3 736 003,88 zł zwanymi dalej wierzytelnościami”.

W tych okolicznościach, skoro umowa zastawnicza nie zawiera obligatoryjnego elementu, tj. oznaczenia zabezpieczonej wierzytelności, druga część zagadnienia prawnego dotycząca kwestii oznaczenia przedmiotu zastawu przestaje już mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 8 ust. 1 pkt 12 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U., poz. 1800 ze zm. w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U. 2016, poz. 1668).

aj